

Helsingin kaupungin neuvolasuunnitelma 2026–2029

Kaupunginvaltuusto 22.4.2026

Helsinki

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	3
2 NEUVOLASUUNNITELMA OSANA KAUPUNKISTRATEGIAA, PALVELUSTRATEGIAA JA HYVINVOINTISUUNNITELMAA	3
3 ÄITIYS- JA LASTENNEUVOLATOIMINNAN LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN JA RAKENTEELLINEN KEHYS	4
4 ÄITIYS- JA LASTENNEUVOLATOIMINTA	6
4.1 Äitiysneuvolan terveystarkastukset.....	6
4.2 Perhevalmennus.....	7
4.3 Keskenmenon jälkeinen käynti neuvolassa	7
4.4 Vanhemmuuden tunnustaminen ennen lapsen syntymää	8
4.5 Äitiysneuvolan hoitopolut ja hoitoketjut	8
4.5.1 HUS synnytyssairaala	8
4.5.2 Raskausdiabeteksen seulonta ja seuranta.....	9
4.5.3 Raskaana olevan ja äidin mielenterveyden seuranta	9
4.5.4 Päihdeongelmaisten äitien ja perheiden hoidon kuvaus.....	10
4.6 Lastenneuvolan terveystarkastukset.....	10
4.7 Lastenneuvolan hoitopolut	11
4.8 Terveystarkastuksista pois jäävien tuen tarpeen selvittäminen lastenneuvolassa	11
4.9 Erityisen tuen tarpeen tunnistaminen.....	11
4.9.1 Ennakollinen lastensuojeluilmoitus	12
4.10 Terveyden edistäminen	12
4.10.1 Liikkumisen edistäminen	12
4.10.2 Neuvokas perhe.....	13
4.10.3 Vauva- ja perhemyönteisyysohjelma.....	13
5 ÄITIYS- JA LASTENNEUVOLA OSANA PERHEKESKUSTA JA MONIALAINEN YHTEISTYÖ	14
5.1 Perhekeskusmalli.....	14
5.2 Vanhemmuuden tukeminen.....	15
5.2.1 6kk ryhmäneuvola	15
5.2.2 Raskauden aikainen kotikäynti	16
5.3 Monialainen yhteistyö.....	16
5.3.1 Suun terveydenhuolto	16
5.3.2 Varhaiskasvatuksen ja esiopetus.....	17
5.3.3 Järjestöyhteistyö	17
6 ASIAKASOSALLISUUS	18
6.1 Asiakaspalaute.....	18
6.2 Palautteenantokanavat	19
6.3 Asiakkaiden vaikutusmahdollisuudet palvelujen kehittämisessä.....	20
7 ARVIOINTI JA SEURANTA	21
LÄHTEET	22

1 JOHDANTO

Tämä neuvolasuunnitelma on laadittu vastaamaan terveydenhuoltolain (1326/2010) 15 § 4 momentin mukaista valtuustokausittain laadittavaa suunnitelmaa hyvinvointialueen ja siten myös Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan vastuulla olevien neuvolapalvelujen toteuttamiseksi. Neuvolasuunnitelma on osa lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n mukaista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa, joka on Helsingissä osa lain sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 6 §:n mukaista kaupunkitasoista hyvinvointisuunnitelmaa.

Neuvolasuunnitelmaan kirjataan palvelujen järjestämiseksi ja niiden toteuttamiseksi tarpeelliset toimenpiteet erityisesti lapsiperheväestön palvelutarpeet huomioiden. Neuvolasuunnitelman tarkoituksena on varmistaa, että väestö saa alueen eri toimipisteissä yhtenäiset palvelut. Neuvolasuunnitelma helpottaa sekä yksittäisen työntekijän työtä että moniammatillista yhteistyötä ja mahdollistaa toiminnan toteutumisen seurannan.

Neuvolasuunnitelmaan on kirjattu toiminnan sisältö, kokonaistarve, käytettävissä olevat henkilöstöressurit, vastuuhenkilöt sekä toiminnan alueelliset kehittämistarpeet sekä toimenpiteet näiden toteuttamiseksi. Lisäksi suunnitelma sisältää kuvauksen yhteistyöstä muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen, synnytyssairaaloiden, varhaiskasvatuksen, järjestöjen sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa.

2 NEUVOLASUUNNITELMA OSANA KAUPUNKISTRATEGIAA,

PALVELUSTRATEGIAA JA HYVINVOINTISUUNNITELMAA

Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevän lasten ja nuorten suun terveydenhuollon palvelut toteuttavat muiden palveluiden tavoin Helsingin kaupunkistrategiaa, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan palvelustrategiaa sekä kaupungin hyvinvointisuunnitelmaa. Neuvolasuunnitelmassa on huomioitu kaupunkistrategian (2025–2029) ja samaan aikaan neuvolasuunnitelman kanssa valmisteltujen sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan palvelustrategian (2026–2029) sekä hyvinvointisuunnitelman (2026–2029) painopisteet.

Osana sekä kaupunkistrategiaa että hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistä (HYTE) kaupungille laadittiin kaikkien toimialojen yhteistyönä hyvinvointisuunnitelma vuosille 2026–2029. Suunnitelmaan on kirjattu kaupunkistrategian ja lainsäädännön ohjaamat tavoitteet, toimenpiteet, vastuutahot sekä seuranta siitä, miten hyvinvointia ja terveyttä Helsingissä edistetään.

Hyvinvointisuunnitelmaa toteutetaan valtuustokausittaisten painopisteiden avulla, jotka ovat:

1. Mielen hyvinvointi ja osallisuus
2. Toimintakyky ja terveelliset elintavat

Näitä painopisteitä edistäviä tavoitteita äitiys- ja lastenneuvolassa ovat:

Hyvinvointisuunnitelman painopiste	Äitiys- ja lastenneuvolan tavoitteet
1. Mielen hyvinvointi ja osallisuus	• Vanhemmuuden tukeminen. • Raskaana olevien ja neuvolaikäisten lasten mielenterveysoireiden tunnistaminen ja mielen hyvinvoinnin tukeminen sekä koko perheen hyvinvoinnin edistäminen. • Lapsen oikeus henkiseen ja ruumiilliseen koskemattomuuteen ja turvallisiin ympäristöihin paranee.
2. Toimintakyky ja terveelliset elintavat	• Raskaana olevien ja synnyttäneiden psyykkistä ja fyysistä palautumista tuetaan • Alle kouluikäiset ja heidän perheensä saavat tukea hyvään ja terveelliseen elämään.

Lisäksi äitiys- ja lastenneuvola osallistuu poikkihallinnollisten hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden ja painopisteiden edistämiseen soveltuvin osin.

Helsingissä seurataan tietoa lasten, nuorten ja lapsiperheiden elinoloista ja hyvinvoinnista, jota on koottu [toimintaympäristöanalyysiin](#) ja erilliseen [tilastotietokantaan](#).

3 ÄITIYS- JA LASTENNEUVOLATOIMINNAN LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN JA

RAKENTEELLINEN KEHYS

Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialaa johtaa toimialajohtaja. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalla on neljä palvelukokonaisuutta sekä toimialan yhteiset palvelut. Sosiaali- ja terveystoimiala järjestäviä palvelukokonaisuuksia johtavat palvelukokonaisuusjohtajat. Asetuksen neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (jatkossa *neuvola-asetus*, 338/2011) toimeenpanoon liittyvät palvelukokonaisuudet ovat perhe- ja sosiaalipalvelut sekä terveys- ja päihdepalvelut.

Perhe- ja sosiaalipalveluihin kuuluva lapsiperheiden hyvinvointi ja terveys -palvelu sisältää neljä yksikköä, josta äitiys- ja lastenneuvolatoiminta on yksi osa palvelua. Koko palvelua johtaa perhepalvelujen johtaja. Terveys- ja päihdepalveluihin kuuluvat äitiys- ja lastenneuvolan lääkärit osana terveysasemat ja sisätautien poliklinikka –palvelua, jonka johtajana toimii terveysasemien johtajalääkäri sekä johtajahammaslääkäriin johtama suun terveydenhuolto.

Helsingissä on 20 äitiys- ja lastenneuvolaa, joista asiakas voi valita hänelle sopivimman. Äitiys- ja lastenneuvoloiden asiakkaana on vuosittain noin 40 000 lasta perheineen ja lähes 6500 raskaana olevaa mahdollisine puolisoineen. Kaikissa neuvoloissa tarjotaan sekä äitiys- että lastenneuvolan palvelut. Palveluihin kuuluvat myös neuvolan keskitetyt vastaanotot, synnytyksen jälkitarkastusyksikkö, puhelinpalvelu sekä paperittomien ja turvapaikanhakijoiden neuvola.

Neurolapalveluita tuotetaan Helsingissä niin suomeksi kuin myös ruotsiksi. On tärkeää, että palveluita voi käyttää omalla äidinkielellään. Ruotsinkielisiä neurolapalveluja on saatavilla kaikissa perhekeskuksissa sekä Munkkiniemen neuvolassa. Tavoitteena on vahvistaa ruotsinkielisten palvelujen saatavuutta myös muissa neuvoloissa. Palveluketjujen toimivuuteen panostetaan ja palvelujen kaksikielisyyttä kehitetään. Toimiala seuraa kielellisten oikeuksien toteutumista.

Äitiys- ja lastenneurolatoiminnasta säädetään terveydenhuoltolain 15 §:ssä ja lisäksi neurolatoiminnan valtakunnallisesti yhtenäinen laatu- ja palvelutaso varmistetaan neuvola-asetuksella. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) tuottaa valtakunnallista ohjeistusta neurolapalveluiden sisällöstä.

Toimintaan sisältyvät:

- sikiön terveen kasvun ja kehityksen sekä raskaana olevan ja synnyttäneen naisen psyykkisen ja fyysisen palautumisen ja terveyden seuranta ja edistäminen
- lapsen terveen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta
- lapsen suun terveydentilan seuranta
- vanhemmuuden ja perheen muun hyvinvoinnin tukeminen
- lapsen kodin ja muun kasvu- ja kehitysympäristön sekä perheen elintapojen terveellisyyden edistäminen
- lapsen ja perheen erityisen tuen ja tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen sekä lapsen ja perheen tukeminen ja tutkimuksiin ja hoitoon ohjaaminen.

Äitiys- ja lastenneurolatyö on keskeinen osa perusterveydenhuollon ennalta ehkäisevää ja terveyttä edistävää toimintaa. Toiminnan palvelut perustuvat huolellisesti toteutettuihin määräaikaisiin terveystarkastuksiin ja terveysneuvontaan, joissa huomioidaan yksilöiden ja perheiden tarpeet. Järjestetään yksilöllisen tuen tarpeen mukaan lisäkäyntejä määräaikaisten terveystarkastuksien lisäksi. Vanhemmuuden tukemiseksi järjestetään neljä laajaa terveystarkastusta, joissa arvioidaan koko perheen terveyttä, hyvinvointia ja niihin vaikuttavia tekijöitä.

Äitiys- ja lastenneuvola tukee vanhemmuutta tarjoamalla tietoa, seurantaa ja neuvontaa lapsen ja perheen hyvinvoinnin turvaamiseksi varhaisesta raskaudesta aina lapsen kouluikään asti.

Äitiys- ja lastenneurolatoiminnan perustehtävänä on turvata odottavan äidin, sikiön ja vastasyntyneen lapsen mahdollisimman terve ja turvallinen kehitys. Lisäksi tehtävänä on edistää ja ylläpitää synnyttäneen äidin terveyttä sekä koko perheen hyvinvointia ja vahvistaa varhaista vuorovaikutusta sekä vanhemmuutta. Neuvoloissa ovat käytössä WHO:n ja Unicefin Vauva- ja perhemyönteisyysohjelman mukaiset, tutkittuun tietoon perustuvat ohjaus- ja hoitokäytännöt vanhemmuuden, varhaisen vuorovaikutuksen ja imeväisen ravitsemuksen tukemiseksi.

Helsingissä neurolapalveluja tarjotaan keskitetysti myös paperittomille ja turvapaikanhakijoille. Tavoitteena on huomioida asiakasryhmän erityiset tarpeet sekä parantaa raskaana olevien ja lapsiperheiden mahdollisuuksia tasa-arvoiseen hyvinvointiin.

Valtakunnalliset henkilöstömitoitussuosituks

Äitiysneuvolan henkilöstömitoitussuosituks

kokopäivätoimista lääkäriä kohti. Lastenneuvolan mitoitus on enintään 340 0–6-vuotiasta lasta / kokopäivätoiminen terveydenhoitaja sekä enintään 2270 0–6vuotiasta lasta / kokopäivätoiminen lääkäri.

Lokakuun 2025 tilanteen mukaisesti Helsingin äitiys- ja lastenneuvolan henkilöstömitoitus täyttää mitoitussuosituksen. Mitoitukseen sisältyy opiskeluhuollon osuus esiopetusikäisillä. Noin 14 % lastenneuvolan asiakkaista on esiopetusikäisiä, joten laskennallisesti noin 19 terveydenhoitajavakanssia kohdentuu heille.

*THL (terveydenhoitaja) suositus annettu kokopäivätoimista ammattihenkilöä ja tämän loma-aikojen sijaista kohden, kun loma-ajalla on sijainen.

Terveydenhoitajien työaikaa kuluu opiskeluhuoltoon laskennallisesti 6 tuntia kuukaudessa, eli noin 3 % työajasta.

Mitoitukseen ei sisälly kokopäivätoimista äitiys- ja lastenneuvolan ammattihenkilön ja tämän loma-aikojen sijaista, vaan se on tarvittava lisäresurssi.

Henkilöstön määrä ja rakenne: äitiys- ja lastenneuvola

Nimike	Määrä
Terveydenhoitaja	259
Lähihoitaja	11
Osastonhoitaja	11
Ylihoitaja	4
Apottikoordinaattori	2
Päällikkö	1
Asiantuntijaterveydenhoitaja	2
Sovellusasiantuntija	1
Äitiys- ja lastenneuvolalääkäripalveluiden ylilääkäri	1

- Äitiys- ja lastenneuvolan lääkäriyön toteuttaa Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan terveyskeskuslääkärit, osana monipuolista terveyskeskuslääkäriin työnkuvaa.
- Lääkäriyöpanos neuvolatyöhön vastaa yhteensä n. 29 lääkäriä.
- Lisäksi Helsingin sosiaali- terveys ja pelastuslautakunnan päätöksellä lääkirivajeessa lääkäreiden terveystarkastuksia täydennetään palvelusetelitoiminnalla.

4 ÄITIYS- JA LASTENNEUVOLATOIMINTA

4.1 Äitiysneuvolan terveystarkastukset

Äitiysneuvoloiden toimintaan kuuluvat määräaikaiset ja laajat terveystarkastukset, terveysneuvonta sekä lisäkäynnit ja perhevalmennukset. Neuvoloissa on käytössä keskitetty ajanvaraus ja neuvonta, joka sisältää myös sähköisiä asiointimahdollisuuksia. Määräaikaisohjelman mukaisia terveystarkastuksia tarjotaan jokaiselle raskaana olevalle perheelle. Laaja terveystarkastus tarjotaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) äitiysneuvolasuosituksen mukaan raskausviikoilla 13–18. Äidin ja perheen yksilölliset tarpeet sekä toiveet määrittelevät vastaanottokäyntien ja kotikäyntien määrän. Kotikäynti raskauden aikana pyritään tekemään, jos odottavalla äidillä tai perheellä on erityistä tuen tarvetta. Synnytyksen jälkeinen kotikäynti tehdään ensimmäisen lapsen

syntymän jälkeen ja tarvittaessa toisen lapsen synnyttyä. Keskimäärin normaalissa raskaudessa ensisynnyttäjille on vähintään yhdeksän ja uudelleensynnyttäjille kahdeksan käyntiä.

Äitiysneuvolassa lääkäri toimii ensisijaisesti lääketieteellisenä asiantuntijana raskauteen liittyvissä kysymyksissä. Koko perheen hyvinvointi pyritään ottamaan huomioon kokonaisvaltaisesti. Lääkärit tekevät äitiysneuvolassa terveystarkastuksia neuvolaasetuksen mukaisesti. Laajat terveystarkastukset toteutuvat yhteistyössä neuvolan terveydenhoitajien kanssa. Äitiysneuvolassa lääkärintarkastukset ovat raskausviikoilla 13–18 ja 35–36. Lisäkäyntejä järjestetään tarpeen mukaan.

Synnyttäneiden jälkitarkastukset tehdään Kampin perhekeskuksen Ruoholahden toimipisteessä sijaitsevassa synnytysten jälkitarkastusyksikössä. Jälkitarkastukset tekevät synnytysten jälkitarkastuksiin koulutetut terveydenhoitajat. Tarvittaessa he voivat konsultoida lääkäriä tai ohjata asiakkaan lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattilaisen vastaanotolle. Raskaana olevien ja synnyttäneiden fysioterapiaryhmät toteutetaan pääasiassa etä- ja lähiryhminä, tarvittaessa jokaisella on kuitenkin mahdollisuus yksilölliseen ohjaukseen. Kierukan asettaminen on mahdollista myös terveyskeskuslääkärin toimesta. Perussairauksien tai raskausaikana ilmaantuneiden sairauksien jatko seuranta toteutetaan potilaan terveysasemalla.

Suosittelava ajankohta synnytyksen jälkitarkastukselle on yleensä 5–8 viikkoa synnytyksestä, mutta tarkastuksen ajankohta arvioidaan tarvittaessa yksilöllisesti.

4.2 Perhevalmennus

Ensimmäistä lasta odottavia perheitä ohjataan laajan neuvolakäynnin yhteydessä osallistumaan perhevalmennukseen. Uudelleensynnyttäjiä ohjataan keskustelemaan perhevalmennukseen osallistumisesta oman terveydenhoitajan kanssa, mikäli he kokevat perhevalmennukseen osallistumisen tarpeelliseksi. Perhevalmennus toteutetaan yhdessä muiden toimijoiden kanssa.

Neuvolan valmennukset ovat etäpalveluna järjestettävää ryhmämuotoista toimintaa. Neuvolan perhevalmennus sisältää kaksi valmennuskertaa ja lisäksi yhteistyössä HUS synnytyssairaaloiden kanssa järjestetään etäsynnytysvalmennuskerta. Raskaana olevien ja synnyttäneiden fysioterapiaryhmät toteutetaan sekä etä- että lähiryhminä. Synnytyksen jälkeen järjestettävä vauvaperheohjaus toteutetaan ryhmätoimintana leikkipuistoissa.

Perhevalmennuksen tavoitteena on tukea lasta odottavia perheitä vanhemmuuteen kasvun prosessissa siten, että perheet ovat valmiimpia parisuhteessa ja synnyttäjän kehossa tapahtuviin muutoksiin, synnytykseen, lapseen kiintymiseen, lapsen hoitoon sekä vanhemmuuteen. Tarkoituksena on tukea jokaista perhettä löytämään omat voimavaransa ja toimintatapansa perheenä.

Perhevalmennusryhmiä pitävät neuvolan terveydenhoitajat. HUS:n synnytyssairaaloiden kanssa järjestettävää valmennusta ohjaavat neuvolan terveydenhoitajat yhdessä synnytyssairaalan kätilöiden kanssa. Raskaana olevien ja synnyttäneiden fysioterapiaryhmää ohjaavat fysioterapeutit ja vauvaperheohjauksessa ohjaajina toimivat leikkipuistojen työntekijät.

4.3 Keskenmenon jälkeinen käynti neuvolassa

Neuvolassa voidaan järjestää keskenmenon kokeneelle asiakasperheelle keskustelukäynti, joka tuotetaan keskitettynä palveluna. Käyntiä tarjotaan äitiysneuvolan asiakkaalle, eli asiakkaalla tulee jo olla neuvolaan varattu aika.

Käynnin tarkoituksena on keskenmenokokemuksen käsittely. Tämä pitää sisällään psyykkistä tukea, kuten turvallisuuden ja jatkuvuuden vahvistamista sekä pärjäämisen tukemista. Lisäksi vastaanotolla keskustellaan keskenmenosta toipumisesta fyysisenä kokemuksena. Asiakkaan toiveiden pohjalta keskustellaan lisääntymisterveydestä, parisuhteesta, mahdollisesta seuraavasta raskaudesta sekä kerrotaan neuvolan palveluista, raskaudenseurannan toteutuksesta ja muista mahdollisista palveluista.

4.4 Vanhemmuuden tunnustaminen ennen lapsen syntymää

Ennakollinen vanhemmuuden tunnustaminen on mahdollista tehdä äitiysneuvolassa raskausaikana, mikäli lapsi syntyy Suomessa ja äidillä on suomalainen henkilötunnus. Jotta vanhemmuuden tunnustaminen voidaan vastaanottaa äitiysneuvolassa, on synnyttävälle äidille ja tunnustajalle annettava edeltävästi riittävästi tietoa tunnustamisen merkityksestä ja vanhemmuuden vahvistamisen oikeusvaikutuksista. Ennen suunniteltua vanhemmuuden tunnustamista terveydenhoitaja jakaa ennakollisen vanhemmuuden tunnustamista koskevan asiakasinfon, johon vanhemmat tutustuvat etukäteen.

Lapsen äiti on se, joka on synnyttänyt lapsen. Kun lapsi on syntynyt synnyttäneen äidin ja tämän aviomiehen avioliiton aikana, aviomies on lapsen isä. Kun synnyttävä äiti ei ole avioliitossa miehen kanssa, toinen vanhemmuus on tunnustettava ja vahvistettava erikseen.

Lapselle voidaan vahvistaa toinen äiti, kun lapsi on syntynyt hedelmöityshoidon tuloksena ja toinen äiti, yhteisymmärryksessä synnyttäneen äidin kanssa, on antanut suostumuksen hedelmöityshoitoon 1.4.2019 jälkeen. Äitiyttä ei kuitenkaan voida vahvistaa, jos siittiöiden luovuttaja on suostunut siihen, että hänet voidaan vahvistaa hoidon tuloksena syntyneen lapsen isäksi.

Synnyttävän äidin ja vanhemmuuden tunnustajan tulee olla läsnä vastaanotolla, jossa tehdään tunnustaminen. Synnyttävän äidin tulee hyväksyä tunnustaminen. Synnyttävällä äidillä ja tunnustajalla tulee olla mukana jokin asetuksessa lapsen syntymää koskevasta ilmoituksesta ja henkilöllisyyden toteamiseksi hyväksyttävistä asiakirjoista vanhemmuusasioissa (804/2022) määritellyistä henkilöllisyysasiakirjoista. Kummankin vanhemman tulee ymmärtää tunnustamisen merkitys.

4.5 Äitiysneuvolan hoitopolut ja hoitoketjut

4.5.1 HUS synnytyssairaala

Äitiys- ja lastenneuvolan ja HUS naistentaudit ja synnytykset yksikön yhteistyö on tiivistä ja jokapäiväistä. Yhteistyötä synnytyssairaalan ja hyvinvointialueiden kanssa tehdään säännöllisesti. Yhteisesti suunniteltuja ja sovittuja hoitokäytäntöjä on tehty esimerkiksi synnytyspelkopotilaista ja perheistä, joissa on päihdeongelmia.

Valtioneuvoston asetus seulonnoista (339/2011) määrittää raskaana oleville tarjottavat valtakunnallisen seulontaohjelman mukaiset seulonnat. Helsingin neuvoloissa raskaudenaikaiset seulontatutkimukset järjestetään yhteistyössä HUS Naistentaudit ja synnytykset -yksikön kanssa.

Raskausaikana asiakkaan HUS Naistentaudit ja synnytykset -yksikön erikoissairaanhoidon lähettämiseen hoitoon ja erikoissairaanhoidotasoiseen raskaudenseurantaan on yhteisesti sovitut lähettämisen kriteerit. Synnytyssairaalan palaute lähetteisiin saadaan sähköisesti. Tiedonkulkua synnytyssairaalan ja neuvolan välillä on pyritty lisäämään konsultointisoittojen ja hoitajan lähetteen avulla. Hoitajan lähetteeseen neuvolan terveydenhoitaja voi kirjata synnytyssairaallalle tiedoksi asioita, jotka vaikuttavat esim. synnytykseen tai imetyksen aloitukseen, mutta jotka eivät vaadi

vastaanottoa ennen synnytystä. Neuvolan työntekijä saa potilastietojärjestelmän kautta tarvittavat tiedot asiakkaan kotiuduttua.

Mikäli synnyttäneellä perheellä on erityisen tuen tarvetta, synnytyssairaalaan otetaan yhteyttä neuvolaan ja varmistetaan ensimmäinen kotikäynti- tai vastaanottoaika. Jos vastasyntyneen vointi tai terveydentila vaatii erityisseurantaa, voidaan vauvaperhe ohjata synnyttäneiden vastaanotolle tietyin kriteerein. Yhteistyö erikoissairaanhoidon kanssa jatkuu lapsen kasvaessa tarpeen mukaan eri erikoisalojen kanssa.

4.5.2 Raskausdiabeteksen seulonta ja seuranta

Osana äitiysneuvolan kansallista terveystarkastusohjelmaa äitiysneuvolassa seulotaan raskausdiabetesta määräaikaistarkastusten yhteydessä. Seulonnassa ja hoidossa noudatetaan Käypä hoito -suositusta sekä HUS äitiyspoliklinikan seuranta- ja läheteohjeita.

Raskauden aikana seulonnalla todettua raskausdiabetesta seurataan ja hoidetaan äitiysneuvolassa ja tarvittaessa HUS äitiyspoliklinikalla. Mikäli seurantatulokset tai kliininen arvio edellyttävät, voidaan odottava äiti lähettää äitiyspoliklinikalle arvioon tai jatkokseurantaan ennalta määriteltujen lähete-kriteerien mukaisesti.

Raskausdiabeetikoilla on suurentunut riski sairastua tyypin 2 diabetekseen, ja siksi kansalliseen seulontaan kuuluu seuranta myös äitiysneuvolakäyntien päätyttyä. Jälkitarkastuksen jälkeen raskausdiabeteksen seuranta siirtyy Maisan kautta toteutettavaan äitiysneuvolan ja terveysasemien yhteiseen raskausdiabeteksen digihoitomalliin. Asiakkaan luvalla äitiysneuvolan toimesta tehdään lähetteet tarvittaviin verinäytteisiin ja diabetesriskiä kartoittavaan kyselyyn, joista asiakas saa Maisan kautta herätteen vuoden kuluttua synnytyksestä. Terveystoimittaja terveysasemalla arvioi tulokset ja sairastumisriskin, minkä perusteella jälkiseuranta toistuu 1–3 vuoden välein. Mikäli asiakkaalla ei ole Maisaa käytössä, asiakas on itse yhteydessä terveysasemaan vuoden kuluttua synnytyksestä.

4.5.3 Raskaana olevan ja äidin mielenterveyden seuranta

Äitiysneuvolassa seurataan raskaana olevan ja synnyttäneen äidin mielenterveyttä osana kokonaisvaltaista hyvinvoinnin arviointia. Tavoitteena on ennaltaehkäistä ja tunnistaa raskauden aikainen ja synnytyksen jälkeinen masennus, tukea toimintakykyä, turvata äidin ja vauvan välinen vuorovaikutus sekä arvioida perheen tuen tarve.

Mielenterveyden seulontaa toteutetaan EPDS-mittarilla (*Edinburgh Postnatal Depression Scale*) raskausviikoilla 13–16 sekä noin kaksi kuukautta synnytyksen jälkeen, tai aina, kun herää epäily äidin masennuksesta. Lomake toimii osana laajempaa hyvinvoinnin arviointia ja täydentää vastaanotolla saatua kokonaiskuvaa asiakkaan tilanteesta.

Masentuneen raskaana olevan tai synnyttäneen äidin hoitoa ohjaa hoitopolku, joka on kehitetty monialaisessa yhteistyössä mieliala-oireiden tunnistamiseen ja hoitoonohjaukseen. Neuvolassa perehdytään perheen hyvinvointiin kokonaisvaltaisesti, tuetaan vanhemmuutta ja puututaan tarvittaessa esiin nousseisiin huoliin ohjaamalla asiakas oikean palvelun tai hoidon piiriin hoitopolun mukaisesti. Hoitoon ohjauksen lisäksi äitiysneuvolassa kartoitetaan perheen muu tuen tarve ja ohjataan perhe tarvittaessa myös muihin tukipalveluihin.

4.5.4 Päihdeongelmaisten äitien ja perheiden hoidon kuvaus

Äitiys- ja lastenneuvolassa päihteidenkäyttö otetaan puheeksi laajoissa määräaikaistarkastuksissa tai tarvittaessa laajennetun alkoholin riski- ja ongelmakäyttöä kartoittava kysely (Audit) avulla. Laajennettu Audit-lomake on keskustelun ja hoitoonohjauksen apuna käytettävä työkalu. Vanhemmat täyttävät omat Auditlomakkeensa etukäteen ennen vastaanottoa. Lomake käsitellään vastaanotolla kyseisen vanhemman läsnä ollessa. Päihteidenkäytön kysymisellä ja keskustelemisellä on ennaltaehkäisevä vaikutus, vaikka päihteiden riski- tai ongelmakäyttöä ei olisikaan.

Terveydenhoitaja arvioi perheen päihteidenkäyttöä ja päihteettömyyden eduista keskustellaan määräaikaisissa terveystarkastuksissa. Päihteidenkäyttäjät tulisi yrittää tunnistaa jo varhaisessa vaiheessa äitiys- ja lastenneuvolassa.

Laajennetussa Audit-kyselyssä riskipisteiden ylittyessä vastaanotolla tehdään päihteiden käytön mini-interventio. Mini-intervention avulla kysytään ja kartoitetaan päihteiden käyttöä sekä keskustellaan, tuetaan ja motivoidaan päihteiden käytön vähentämiseen ja lopettamiseen. Tarvittaessa asiakkaan kanssa tehdään suunnitelma päihteidenkäytön lopettamiselle ja sovitaan ammattilaisen kanssa seuranta ja jatkosuunnitelmat. Päihteiden puheeksiotto ja mini-interventio on yksi tehokkaimmista keinoista ehkäistä ja vähentää päihteidenkäyttöä sekä sen haittoja. Parhaimmillaan puheeksioton malli tarjoaa työntekijälle ja asiakkaalle mahdollisuuden pysähtyä rauhassa asiakkaan yksilöllisen tilanteen äärelle sekä keskustella asiakkaalle sopivimmista tukimuodoista. Puheeksiotto ja mini-interventio ovat esimerkki menetelmästä, joka yhdistää ehkäisevän, terveyttä ja hyvinvointia edistävän sekä hoidollisen työotteen.

Päihteiden puheeksioton ja mini-intervention tavoitteena on luoda toivoa ja uskoa ihmisen omiin voimavaroihin ja vaikutusmahdollisuuksiin sekä vahvistaa pystyvyydentunnetta elämäntapamuutoksessa ja selvittää tarve intensiivisemmälle tuelle. Asiakkaille, jotka ovat huolissaan alkoholinkäytöstään tai haluavat pohtia suhdettaan alkoholiin on käytössä sähköinen alkoholinkäytön vähentämisen omahoitoohjelma.

Moniammatillisen yhteistyön merkitys korostuu päihteitä käyttävien perheiden kanssa. Äitiysneuvolasta terveydenhoitaja tekee lähetteen äitiyspoliklinikalle, kun odottajan riskipisteet ylittyvät. Vauvan synnyttyä synnytyssairaala on yhteydessä odottajan omaan terveydenhoitajaan. Raskauden aikainen kotikäynti toteutetaan yhdessä lapsiperheiden sosiaaliohjaajan ja/tai aikuissosiaalityöntekijän kanssa. Lapsen syntymän jälkeinen kotikäynti toteutetaan yhdessä lapsiperheiden sosiaaliohjaajan ja/tai lastensuojelun kanssa.

Vanhemmat ja perhe tarvitsevat usein tiheämmän äitiysneuvolan seurannan lisäksi myös esimerkiksi sosiaalipediatriksen yksikön, sosiaalipalvelujen ja/tai ensikodin palveluita ja tukea. Myös päihteitä käyttävän puoliso tai toinen vanhempi ohjataan päihdepalvelujen tuen piiriin. Neuvolan terveydenhoitajat ja lääkärit ja muut ammattilaiset arvioivat ja tekevät tarvittaessa ennakollisen- ja/tai lastensuojeluilmoituksen.

4.6 Lastenneuvolan terveystarkastukset

Lapsen synnyttyä perhe jatkaa **lastenneuvolassa**, jossa seurataan lapsen kasvua ja kehitystä, edistetään lapsen ja koko perheen terveyttä ja hyvinvointia sekä vahvistetaan vanhemmuutta ja parisuhdetta. Lapselle tarjotaan ensimmäisen ikävuoden aikana vähintään yhdeksän terveystarkastusta, joista yksi on laaja terveystarkastus neljän kuukauden iässä. 1–6 vuoden ikäisille tarjotaan vähintään kuusi terveystarkastusta, joista kaksi (18 kuukauden ja neljän vuoden iässä) on laajoja terveystarkastuksia. 4–6

viikon, neljän kuukauden, kahdeksan kuukauden, 18 kuukauden ja neljän vuoden terveystarkastuksiin osallistuu lääkäri. Neljän vuoden tarkastus tehdään yhteistyössä varhaiskasvatuksen kanssa, jos lapsi on kunnallisessa päivähoidossa.

Neurolatarkastukseen varataan aika sähköisessä Maisa-palvelussa, neuvolan puhelinpalvelussa tai neuvolan terveydenhoitajan vastaanotolla. Palvelusetelillä toteutettavan tarkastuksen ajanvarauksesta terveydenhoitaja antaa ohjeet vastaanotolla.

Palveluita pyritään kohdentamaan erityisesti enemmän tukea tarvitseville perheille. Lisäkäyntejä järjestetään lapsen ja perheen yksilöllisen tarpeen mukaan noudattaen esimerkiksi Helsingin kaupungin laatimia hoito- ja palveluketjuja lasten verenpaineesta, yökastelusta ja lihavuudesta.

Lastenneuvolassa lääkärin tehtävänä on ennen kaikkea muodostaa lapsen kehityksestä kokonaiskuva, joka perustuu somaattisen tutkimuksen lisäksi terveydenhoitajan, tarvittaessa erityistyöntekijöiden ja varhaiskasvatuksen arvioihin sekä perheen tai lapsen esiin nostamiin asioihin.

4.7 Lastenneuvolan hoitopolut

Lastenneuvolassa seurataan valtakunnallisen neuvolaohjeistuksen ohjaamalla tavalla lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia, ja seurannassa todettuihin löydöksiin ohjataan jatkotutkimuksiin ja hoitoon Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan sisällä ja Helsingin ja Uudenmaan Sairaanhoidopiirin lasten erikoissairaanhoidon kanssa yhdessä sovitulla hoitopolulla. Hoitopolkuja ja hoito-ohjeita kehitetään yhteistyössä jatkuvasti, ja tulevan strategiakauden aikana lastenneuvolassa jalkautetaan erityisesti päivitettyä Lapsen yökastelun hoitopolkua sekä Levottoman alle kouluikäisen lapsen palveluketjua.

4.8 Terveystarkastuksista pois jäävien tuen tarpeen selvittäminen lastenneuvolassa

Neurolatarkastukset ovat perheille vapaaehtoisia, ja raskaana olevilla ja lasten huoltajilla on oikeus olla käyttämättä neuvolan tarjoamia palveluita. Toisaalta lapsella on oikeus parhaaseen mahdolliseen terveyteen sekä hoitoon ja kuntoutukseen (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991, 24 artikla). Terveystarkastuksesta pois jääneen, neuvolassa kirjoilla olevan lapsen ja hänen perheensä tuen tarve ja mahdolliset riskitekijät selvitetään lastenneuvolassa sovitun prosessin mukaisesti.

Terveystarkastuksesta pois jääneen lapsen tuen tarve tulee selvittää. Poisjääneiden taustalta voi löytyä riskitekijöitä, minkä vuoksi tavoittaminen on tärkeää. Lastenneurolatoiminnassa terveydenhoitaja selvittää määräaikaistarkastuksista poisjääneiden lasten sekä heidän perheensä tuen tarvetta neuvolassa erikseen sovitun prosessin mukaisesti. Määräaikaistarkastuksista pois jääneet neuvolaikäiset lapset kutsutaan neuvolaan erillisellä kutsukirjeellä. Muut hoitokontaktit eivät korvaa lastenneuvolan määräaikaistarkastuksia. Asiakkuus perustuu siihen, että lapsi on terveydenhoitajan kirjoilla, joten mikäli lapsi ei ole neuvolan kirjoilla, ei ole mahdollista selvittää tuen tarvetta tai terveystarkastuksesta poisjäämistä.

4.9 Erityisen tuen tarpeen tunnistaminen

Neuvola-asetuksen 13 § velvoittaa tunnistamaan lapsen tai perheen erityisen tuen tarpeen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja järjestämään tukea viiveettä esimerkiksi lisä- tai kotikäynnein.

Erityisen tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen järjestämiseksi tehdään yhteistyötä eri toimijoiden, kuten varhaiskasvatuksen, lapsiperheiden kotipalvelun, lastensuojelun, opiskeluhoillon sekä erikoissairaanhoidon kesken.

Lastensuojelulaki velvoittaa lasten ja perheiden kanssa toimivia viranomaisia tukemaan lapsen huoltajia heidän kasvatustehtävässään sekä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua ja tukea riittävän varhain. Lastensuojelulain 25 § velvoittaa ammattihenkilöä salassapitosäännösten estämättä viipymättä tekemään lastensuojeluilmoituksen, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

Ilmoitusvelvollisuus voidaan toteuttaa salassapitosäännösten estämättä tai myös yhdessä vanhemman kanssa sosiaalihuoltolain 35 §:n mukaisena yhteydenottona tuen tarpeen arvioimiseksi.

4.9.1 Ennakollinen lastensuojeluilmoitus

Ennen lapsen syntymää lastensuojelulain 25 §:n 1 momentissa mainittujen henkilöiden on salassapitosäännösten estämättä tehtävä ennakollinen lastensuojeluilmoitus, jos on perusteltua syytä epäillä, että syntyvä lapsi tulee tarvitsemaan lastensuojelun tukitoimia välittömästi syntymänsä jälkeen.

Raskaana olevan kohdalla on arvioitava, tarvitseeko syntyvä lapsi lastensuojelun palveluita välittömästi syntymän jälkeen. Yhteydenottotavat ja konsultointikäytännöt on sovittu sosiaalipalvelun kanssa, ja niitä koskeva kirjallinen ohjeistus on laadittu yhteistyössä.

4.10 Terveyden edistäminen

Äitiys- ja lastenneuvolassa terveyden edistäminen on kokonaisvaltaista hyvinvoinnin tukemista, missä painottuu odottajan, vanhempien ja lasten voimavarojen vahvistaminen, arjen terveellisten valintojen tukeminen sekä varhainen tuki erilaisissa elämäntilanteissa.

4.10.1 Liikkumisen edistäminen

Äitiys- ja lastenneuvolassa määräaikaistarkastuksien yhteydessä perheiden kanssa otetaan terveellisten elintapojen edistämisen näkökulmasta puheeksi liikkuminen, liikkumisen edistäminen ja lihavuuden ehkäisy. Kerromme raskauden aikaisista sekä synnytyksen jälkeisistä liikkumissuosituksista. Lastenneuvolassa kannustetaan ja tuetaan vanhempia edistämään lapsen liikkumista ja sensomotorista kehitystä. Neuvolakäynneillä jaetaan näihin liittyvää tukimateriaalia.

Tavoitteena on tunnistaa tuen tarvetta ja ohjausta tarvitsevia vanhempia ja perheitä esimerkiksi lapsen motorisen kehityksen tai liikkumisen edistämisen osalta lapsen eri ikä vaiheissa. Huoltajilla on tärkeä merkitys lasten liikkumiskäyttäytymisen muodostumisessa. He voivat vaikuttaa lasten liikunnallisen, terveellisen ja hyvinvointia edistävän elämäntavan muodostumiseen oman esimerkin, yhdessä liikkumisen, kannustamisen ja liikunnallisen tukemisen kautta. Neuvolassa tuetaan vanhemmuutta sekä edistetään ja kannustetaan perheitä lisäämään arkiaktiivisuutta. Huoltajia ohjataan kiinnittämään huomioita lapsen aktivoimiseen ja motoristen taitojen harjoitteluun ikävaiheeseen soveltuen.

Mikäli lapsella huomataan motoristen taitojen oppimisessa tai motorisissa taidoissa haasteita, neuvolan terveydenhoitaja tekee tarvittaessa lähetteen fysioterapiaan.

Lastenneuvolassa on käytössä liikkumisen puheeksioton malli. Kolmesta kysymyksestä koostuva liikkumisen edistämisen mini-interventiomalli on kehitetty auttamaan liikkumisen puheeksi ottamisessa, liikkumismotivaation herättelyssä ja palveluohjauksessa erilaisissa asiakaskohtaamisissa. Se perustuu asiakaskeskeiseen työskentelytapaan motivoivan haastattelun periaatteita ja vahvuusnäkökulmaa hyödyntäen.

Liikkumisen edistämisen mini-interventio tehdään rutiininomaisesti jokaiselle lapsiperheelle lastenneuvolan määräaikaisterveystarkastuksen yhteydessä. Neuvolassa kysytään vähintään, miten teidän perheessänne liikutaan päivittäin yhdessä. Kysymyksen tavoitteena on tuoda esiin kaikenlainen liikkuminen, mitä perheen elämässä on ja rohkaista perhettä tekemään tavallisia asioita yhdessä kuten esimerkiksi liikkumaan, leikkimään ja ulkoilemaan.

Lastenneuvolan terveydenhoitajan tehtävänä on vahvuuksien esille nostamisen avulla luoda ja tukea pystyvyyden tunnetta perheelle, jolloin valmius vahvistaa olemassa olevaa hyvää tai uuden kokeilua mahdollisesti kasvaa. Usko omaan pystyvyyteen on keskeistä muutokseen motivoitumisessa. Jo toteutuvan liikkumisen tunnistaminen lisää ja vahvistaa olemassa olevaa hyvää sekä edistää muutoshalua. Vastaavasti tunnistetaan aiemmin arjessa ollut liikkuminen ja tuetaan perheen valmiuksia lisätä osaamaansa tai kokeilemaan jotain uutta. Keskustelun päätteeksi tarjotaan esille nousseita asiakkaan itsensä valitsemia liikkumismahdollisuuksia kuten arki- ja hyötyliikkuminen, omaehtoinen tai ohjattu liikunta tai liikuntaneuvonta. Tarvittaessa ohjataan lisätiedon pariin, jolloin on mahdollista löytää perheille sopivia ja edullisia liikkumismahdollisuuksia.

4.10.2 Neuvokas perhe

Neuvokas perhe -menetelmä on Sydänliiton kehittämä, tutkimukseen perustuva lapsiperheiden elintapaohjauksen menetelmä. Menetelmä on ollut neuvoloissa käytössä jo pitkään ja tavoitteena on neuvokas perhe -mallin käyttäminen työvälineenä neuvolassa perheiden kanssa työskennellessä. Menetelmä tarjoaa työvälineitä perheiden vahvuus- ja voimavarakeskeiseen elintapaohjaukseen sekä perhearjen hyvinvoinnin tukemiseen kuten syömiseen, liikkumiseen, uneen, ruutuaikaan ja vanhemmuudessa jaksamiseen.

Neuvokas perhe -koulutuksia järjestetään uusille työntekijöille. Lisäksi järjestetään kertauskoulutuksia jo menetelmää käyttäville. Mahdollisimman moni ammattiryhmä pyritään saamaan mukaan koulutukseen. Neuvokas perhe -mallia jaetaan myös yhteistyötahoille eri verkostoissa.

4.10.3 Vauva- ja perhemyönteisyysohjelma

Äitiys- ja lastenneuvolan vauva- ja perhemyönteisyysohjelma on WHO:n ja Unicefin terveyden edistämisen ohjelma, joka sisältää näyttöön perustuvat ja yhtenäiset ohjeet raskaana olevien ja perheiden imetysohjaukseen sekä varhaisen vuorovaikutuksen ja vanhemmuuden tukemiseen. Kun imetys sujuu vanhempien toivomalla tavalla, vahvistaa se aina myös vanhemmuutta ja vuorovaikutusta lapsen kanssa. Vauva- ja perhemyönteisyysohjelma on neuvolatyön palvelulupaus, jotta kaikki perheet saavat yksilöllistä, perheen tarpeista ja toiveista lähtevää ohjausta ja tukea. Ohjausta annetaan jokaiselle perheelle riippumatta siitä, millä tavalla he ruokkivat lastaan.

Vauva- ja perhemyönteisyysohjelman seitsemän askelta sisältävät neuvolan vauva- ja perhemyönteisyyden toimintasuunnitelman ja -mallit imeväisen ravitsemuksen, varhaisen vuorovaikutuksen ja vanhemmuuden tukemiseen sekä henkilökunnan osaamisen ja asiantuntemuksen ylläpitoon. Ohjelman askeleet edellyttävät antamaan lasta odottavalle perheelle tietoa imeväisikäisen ravitsemuksesta ja kiintymyssuhteen

merkityksestä vauvan kasvuun ja kehitykseen. Lisäksi neuvolan tulee tukea ja ohjata imeväisikäisen ravitsemusta, imetystä ja oikea-aikaista lisäruokien aloitusta. Askeleet sisältävät myös ohjeistusta vauva- ja perhemyönteisen ilmapiirin luomiseen, hoidon jatkuvuuteen ja yhteistyöstä huolehtimiseen.

Vauva- ja perhemyönteinen viestintä ja yhteinen toimintakulttuuri moniammatillisesti on tärkeä osa vauva- ja perhemyönteisysohjelmaa. Helsingissä on koulutettu myös muita odottavien ja lapsiperheiden kanssa toimivia ammattilaisia, jotta kaikilla perheiden kanssa toimivilla on yhteinen käsitys ohjelman sisällöstä.

5 ÄITIYS- JA LASTENNEUVOLA OSANA PERHEKESKUSTA JA MONIALAINEN

YHTEISTYÖ

Äitiys- ja lastenneuvola on keskeinen osa perhekeskustoimintaa, jossa perheitä tuetaan kokonaisvaltaisesti. Neuvolapalvelut toimivat tiiviissä yhteistyössä muiden perhekeskuksen toimijoiden kanssa, jotta tuki perheille olisi oikea-aikaista, sujuvaa ja monialaista. Yhteisenä tavoitteena on vahvistaa vanhemmuutta sekä edistää lasten ja perheiden hyvinvointia.

5.1 Perhekeskusmalli

Helsingissä on käytössä perhekeskus-toimintamalli, joka kokoaa yhteen lasten ja perheiden sosiaali- ja terveyspalveluja lapsille, nuorille sekä vanhemmuuden tukeen. Perhekeskus tarjoaa palveluita peruspalveluista erityispalveluihin ja turvaa kokonaisvaltaisen, tarpeen mukaisen tuen tarjoamisen perheelle. Perhekeskustoiminnassa pyritään tukemaan perheiden ongelmia ehkäisevästi. Perhekeskus-taloja on neljä: Itäkadun, Vuosaaren, Kallion ja Kampin perhekeskukset. Verkostomaisena perhekeskus toimii lännen ja pohjoisen alueilla.

Perhekeskus-toimintamallissa asiakkaan ympärille kootaan hänen tarpeidensa mukainen palvelukokonaisuus. Satunnaisesti tukea tarvitsevien lasten ja perheiden palveluissa panostetaan palvelujen hyvään saatavuuteen sekä ketterään ja oikea-aikaiseen varhaiseen tukeen. Lisäksi tarjotaan digitaalisia palveluja sekä omahoito- ja itsepalvelumahdollisuuksia. Lapsille ja perheille, joilla on paljon palvelutarpeita, tehdään monitoimijainen palvelutarpeen arviointi, tarjotaan yhteen sovitettu palvelukokonaisuus ja lapsen sekä perheen asioita koordinoi nimetty vastuuhenkilö.

Perhekeskuksen palveluja ovat:

- äitiys- ja lastenneuvolapalvelut
- lapsiperheiden kotipalvelu
- lapsiperheiden sosiaaliohjaus
- neuvolan psykologin palvelut

- alle kouluikäisten lasten suunterveyden ehkäisevät palvelut
- lasten puheterapiapalvelut
- fysioterapia
- toimintaterapia
- kasvatusta- ja perheneuvonta
- lapsiperheiden palvelutarpeen arviointi ja tuki -palvelu
- perhesosiaalityö ja perhetyö

Lisäksi perhekeskus tarjoaa erityistason palveluja:

- lastensuojelun avohuollon sosiaalityötä • lastensuojelun perhetyötä
- vammaispalveluita.

Syksyllä 2025 on julkaistu Lapsiperheiden Helsinki -verkkosivut, jotka tarjoavat laajasti tietoa, suosituksia ja vinkkejä lapsiperheiden arkeen. Kohderyhmänä on alle 18vuotiaiden lasten vanhemmat ja odottavat perheet.

Tarvitsen apua –verkkolomake on matalan kynnyksen yhteydenottokanava lapsiperheiden sosiaalineuvontaan. Sotebotti Hester palvelee neuvola-asiakkaita verkossa ajasta riippumatta. Sotebotin kautta on mahdollisuus ohjautua myös neuvolan livechattiin.

Helsingissä on voimassa yhteistyöohje varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen sekä perhekeskuksen kanssa. Tällä pyritään kokoamaan erilliset ohjeet yhteen yhtenäiseen ohjeeseen. Samalla pyritään kuvaamaan varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perhekeskuksen palvelut, selkeyttämään asiakkaaksi tulon prosessia sekä helpottamaan yhteistyötä.

5.2 Vanhemmuuden tukeminen

Neuvola tukee vanhemmuutta monin tavoin tarjoamalla tietoa, seuranta- ja neuvontaa lapsen ja perheen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Se auttaa vanhempia vanhemmuuden eri vaiheissa, varhaisesta raskaudesta aina lapsen kouluikään asti.

Vanhemmuuden tunnustaminen on mahdollista jo raskauden aikana. Terveystieteiden neuvola tukee vanhemmuutta tarjoamalla neuvontaa esimerkiksi perhevapaiden käyttöön liittyen. Neuvoloissa voidaan tukea myös yhteisöllisyyttä ja järjestää ryhmämuotoisia toimintoja jo raskausaikana.

Neuvolassa autetaan tunnistamaan ja ehkäisemään vuorovaikutussuhteiden häiriöitä ja tuetaan vanhempien yhteistyötä. Tarvittaessa perheitä ohjataan muiden toimijoiden tarjoaman tuen piiriin, jos vanhemmuudessa tai vanhempana jaksamisessa on haasteita.

5.2.1 6kk ryhmäneuvola

Lapsen 6 kuukauden neuvolatarkastus järjestetään ryhmätapaamisena, jonka tarkoituksena on tukea perheiden hyvinvointia ja vahvistaa vanhemmuutta.

Ryhmä kokoontuu neuvolassa, ja siihen voi osallistua enintään kuusi vauvaa vanhempineen. Tapaamista ohjaavat terveydenhoitaja sekä mahdollisuuksien mukaan myös fysioterapeutti. Sosiaaliohjaaja osallistuu ryhmän ohjaamiseen alueen tarpeiden mukaan.

Ryhmässä keskustellaan yhdessä muun muassa vauvan ravitsemuksesta, unesta, kasvusta ja kehityksestä sekä vanhempien jaksamisesta. Tavoitteena on tarjota vanhemmille sekä moniammatillista ohjausta että vertaistukea.

Tarvittaessa 6-kuukautistarkastus voidaan järjestää myös yksilötapaamisena.

5.2.2 Raskauden aikainen kotikäynti

Lasta odottavalle perheelle tehdään raskaudenaikainen kotikäynti tarpeen mukaan missä tahansa raskauden vaiheessa. Kotikäynti tehdään perheen tarpeen ja tilanteen mukaan sovitusti joko yksin, parityönä tai verkostokokouksena. Käynti sovitaan yhdessä asiakkaan ja mahdollisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Terveystenhoitaja voi pyytää yhteistyökumppania kotikäynnille vanhemman tilanteen mukaan lapsiperheiden sosiaaliohjauksesta, kotipalvelusta tai lastensuojelun sosiaalityöntekijältä, mikäli perheellä on jo asiakkuus lastensuojeluun. Käynnille voi osallistua myös vanhemman oma sosiaalityöntekijä, jos sellainen on.

Kotikäynnin tavoitteena on tunnistaa tuen tarpeita varhaisessa vaiheessa ja arvioida niitä yhdessä vanhempien kanssa. Tavoitteena on tehdä monialainen arvio perheen tilanteesta ja kartoittaa mahdolliset palvelut, joita perhe voi saada tuen tarpeeseen.

5.3 Monialainen yhteistyö

Neuvolatoiminnassa monialainen yhteistyö on keskeinen toimintatapa perheiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Neuvola tunnistaa perheiden tuen tarpeet ja ohjaa lapsen tai perheen oikean tuen piiriin. Tukea voidaan järjestää myös moniammatillisena yhteistyönä.

Neuvola tekee yhteistyötä muun muassa neuvolapsykologin, puhe-, toiminta- ja fysioterapeutin, ravitsemusterapeutin, suun terveydenhuollon sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan, sosiaalihuollon ja erikoissairaanhoidon kanssa.

Neuvolassa on käytössä monialaisen yhteistyön toimintamalleja, joilla tuetaan vanhemmuutta sekä seurataan lapsen kasvua ja kehitystä. Neuvolan ammattilaiset tapaavat säännöllisesti yhteistyötahoja vahvistaakseen yhteistyötä. Tapaamisissa keskustellaan yhteistyöstä, vastataan kysymyksiin sekä annetaan tarvittaessa ohjeistusta ja opastusta.

5.3.1 Suun terveydenhuolto

Suun terveydenhuolto tekee yhteistyötä neuvolan kanssa 1. lasta odottavien perheiden, 1-, 3- ja 5-vuotiaiden lasten hammashoiton ohjauksen kanssa. 3-vuotiaiden lasten osalta tehdään monialaista yhteistyötä neuvolan, suun terveydenhuollon sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan (Kasko) kanssa. Kaskon palveluissa jokaisesta 3-vuotiaasta täytetään havainnointilomake, jossa on suun terveyttä koskeva kysymys. Lomake lähetetään neuvolaan, jossa terveydenhoitaja huolehtii, että kysymyksen *Kyllä-vaihtoehdon* valitut lapset pääsevät hammashoidon palveluihin. 1. lastaan odottaville perheille tarjotaan neuvolasta maksuton neuvontakäyntiaika suun terveydenhuoltoon.

Neuvolan terveydenhoitaja voi varata ajan 1. lasta odottavan perheen neuvontakäynnille tai 1-, 3- tai 5-vuotiaan lapsen suun terveystarkastukseen suoraan hammashoitajan ajanvarauskirjalle tukitoimena tukea tarvitseville perheille. Suun terveydenhuolto on opastanut jokaisen neuvolan ajanvarauksen antamiselle alueellisesti ja ajanvarausohjeet ovat saatavilla neuvoloissa.

Helsingissä on sovittu, että neuvolaterveydenhoitaja keskustelee vanhempien kanssa ravinnon merkityksestä suun terveydelle, ruokailurytmistä, janojuomista sekä

päivittäisestä suuhygienian ylläpidon tärkeydestä lapsen suun ja hampaiden terveyden edistämiseksi 6-kuukautis- ja 2-vuotisterveystarkastusten yhteydessä. Terveydenhoitaja kontrolloi ylätuhampaiden puhtauden ja ohjaa varaamaan ajan hammashoitolaan, jos lapsella on runsaasti näkyvää plakkia tai muuta suun ongelmaa. Suun terveydenhuollon terveydenedistäjät kouluttavat terveydenhoitajia suun terveyteen liittyvissä asioissa.

5.3.2 Varhaiskasvatus ja esiopetus

Lastenneuvola tekee Helsingissä yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kanssa monin eri tavoin. Yhteistyön merkitys korostuu etenkin silloin, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kasvusta, kehityksestä tai hyvinvoinnista, tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Neuvolan terveydenhoitaja antaa huoltajille tietoa varhaiskasvatukseen hakeutumisesta ja avoimesta varhaiskasvatuksesta.

Yhteistyöllä tavoitellaan huoltajien suostumuksella tapahtuvaa tiedonvaihtoa lapsen kasvusta ja kehityksestä. 3-vuotiaiden kohdalla käytetään 3-vuotiaan lapsen havainnointilomaketta, jota täyttävät varhaiskasvatuksen opettaja ja neuvolan terveydenhoitaja. 4-vuotiaiden osalta tehdään yhteistyötä perheen, varhaiskasvatuksen sekä neuvolan terveydenhoitajan ja lääkärin kesken Hyve 4-mallin mukaan.

Mikäli varhaiskasvatuksessa on huolta lapsen kehityksestä, varhaiskasvatuksen opettaja laatii Kuvaus lapsesta -lomakkeen, jonka varhaiskasvatuksen opettaja huoltajien luvalla tai huoltajat itse toimittavat neuvolaan ennen varattua neuvola-aikaa. Kuvaus lapsesta lomake laaditaan määräaikaistarkastusta tai ylimääräistä neuvolakäyntiä varten. Huoltajan suostumuksella toimijat voivat olla yhteydessä toisiinsa myös puhelimitse.

Opiskeluhoitolaki (1287/2013) määrittää, että opiskeluhoollolla tarkoitetaan lapsen ja esiopetusyhteisön kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ja sen edellytyksistä huolehtimista. Opiskeluhoolto jakautuu yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon.

Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ensisijaista ja ehkäisevää ja se kuuluu kaikille. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla. Helsingin kaupungissa on sovittu, että neuvola ei osallistu terveydensuojelulakiin perustuviin esiopetusyksiköiden tarkastuksiin, vaan pyrkii edistämään esiopetusyksiköiden terveellisyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia muutoin. Terveydenhoitajat osallistuvat tarvittaessa esiopetuksen yksikkökokouksiin, mikäli yhteisölliseen opiskeluhooltoon liittyvissä teemoissa tarvitaan neuvolan asiantuntemusta. Yhteistyötä tehdään lisäksi muiden yhteisten kokous- ja koulutusrakenteiden kautta.

Yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon kuuluvat ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Tarvittaessa neuvolan terveydenhoitaja osallistuu huoltajan suostumuksella starttikäynneille tai monialaiseen asiantuntijaryhmään erillisen prosessikuvauksen mukaisesti. Yhteistyötä esiopetusvuoden aikana on kuvattu erillisessä Neuvolasta kouluun -toimintamallissa.

5.3.3 Järjestöyhteistyö

Järjestöjen ylläpitämää säännöllistä kohtaamispaikkatoimintaa toteutetaan Helsingin perhekeskuksista Kalliossa, Kampissa ja Itäkadulla sekä perhekahvilatiloissa toteutetaan järjestöjen ylläpitämää säännöllistä kohtaamispaikkatoimintaa. Järjestöjen kohtaamispaikkatoiminta on viikoittaista ja vakiintunutta toimintaa Helsingin kaupungin

perhekeskusten lisäksi myös järjestöjen omissa tiloissa sekä ja kasvatuksen ja koulutuksen toimialan ylläpitämissä perhetaloissa ja leikkipuistoissa. Verkostomaisesti toimivien perhekeskusten alueilla Helsingin kaupungin ja järjestöjen tilat mahdollistavat järjestötoimintaa. Kohtaamispaikkatoiminnan kokonaisuudessa yhteistyötä tehdään mm. neuvolapalvelujen, lapsiperheiden sosiaaliohjauksen, kirjastopalvelujen, varhaiskasvatuksen ja muiden yhteistyökumppaneiden kesken. Neuvolan asiakkaiden kannalta järjestöjen perhekahvilatoiminta, vertaistuki sekä muut ryhmätoiminnot ovat tärkeitä varhaisen tuen muotoja.

Kohtaamispaikkoihin ovat tervetulleita lapset, nuoret ja perheet. Toiminta on kaikille perheille avointa ja maksutonta. Kohtaamispaikkatoiminnan tavoitteena on mahdollistaa lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta, vahvistaa vanhemmuutta, edistää perheiden voimavaroja ja hyvää arkea sekä vähentää perheiden ja vanhempien yksinäisyyden kokemuksia. Tarkoitus on myös vahvistaa vertaisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Järjestöt tarjoavat ennaltaehkäisevää ja varhaista maksutonta tukea perheille. MLL Uudenmaan piiri ry:n vanhemmuuden ABC-ryhmätoiminnalla tuetaan vanhemmuutta. Väestöliitto ry tarjoaa vanhemmille tukea myös parisuhteisiin. Järjestöillä on erityisosaamista esimerkiksi väkivalta- ja päihdetyössä, jolloin asiakkailla on mahdollisuus saada tukea myös näihin tilanteisiin. Järjestöjen toiminta täydentää lasten, nuorten ja perheiden sosiaali- ja terveyspalveluita sekä ehkäisee lasten, nuorten ja vanhempien syrjäytymistä. Myös vapaaehtoiset voivat toimia järjestöissä perheiden tukena.

Monimuotoisuutta ja monikulttuurisuutta huomioidaan esimerkiksi Familia ry:n taaperoryhmillä kahden kulttuurin perheille sekä MLL Uudenmaan piiri ry:n Perhehaavitoiminnalla (arabian- ja somalinkieliset ryhmätoiminnot). MLL Uudenmaan piiri ry:n perhetalo Unikossa ryhmätoimintaa ja tukea on myös isille, yhden vanhemman perheille sekä suomen kielen oppijoille. Miessakit ry:llä on myös ryhmiä masennusoireita kohtaaville isille. Folkhälsan rf ja Barnvårdsföreningen i Finland rf pitävät Kallion perhekeskuksessa perhekahvilatoimintaa ruotsinkielisille perheille.

Neuvolatoiminnan kannalta keskeisiä järjestökumppaneita ovat tällä hetkellä Imetyksen tuki ry, Äidit irti synnytysmasennuksesta ÄIMÄ ry sekä Helsingin ensikoti. Järjestöt jalkautuvat perhekeskuksiin kohtaamaan neuvolan asiakkaita ja jakavat tietoa tuesta vanhemmille. Keskeiset yhteistyökumppanit voivat muuttua asiakkaiden tarpeiden ja järjestöjen tarjoaman tuen mukaan.

Perhekeskusten infonäytöillä viestitään järjestöjen toiminnasta, jotta perheet voivat hakeutua itsenäisesti järjestötoiminnan pariin. Asiakkaita ohjataan järjestötoimintaan myös neuvolasta sekä lapsiperheiden sosiaalneuvonnasta ja sosiaaliohjauksesta. Tietoa järjestöjen tarjoamasta tuesta löytyy kootusti Lapsiperheiden Helsinki - verkkosivuilta.

6 ASIAKASOSALLISUUS

Äitiys- ja lastenneuvolassa asiakas ja perhe ovat keskiössä, ja heidän tarpeisiinsa pyritään vastaamaan mahdollisimman hyvin.

6.1 Asiakaspalaute

Äitiys- ja lastenneuvolan asiakkaille varmistetaan asiakaslähtöiset ja kansallisen mallin mukaiset tavat antaa palautetta saamastaan palvelusta. Palautteen antamisen tulee olla helppoa, nopeaa, esteetöntä ja visuaalisesti miellyttävää. Asiakkaalla on mahdollisuus antaa palautetta monella eri tavalla ja eri kanavissa, itselleen sopivimmalla tavalla.

Asiakaspalautetta seurataan säännöllisesti, ja niitä käsitellään johdossa sekä henkilöstön kanssa. Positiivinen palaute kannustaa jatkamaan hyväksi arvioitua toimintaa ja kehittämään sitä edelleen. Korjaava palaute puolestaan auttaa tunnistamaan kehittämiskohteita, joita parannetaan asiakkaiden toiveiden ja tarpeiden mukaisesti. Palautteet ohjaavat neuvolatoiminnan kehittämistä entistä asiakaslähtöisempään suuntaan. Henkilöstölle palautteet ovat merkittävä osa työhyvinvointia. Säännölliset keskustelut asiakaspalautteista tukevat henkilöstön työmotivaatiota ja antavat arvokasta tietoa heidän työnsä vaikutuksista asiakkaiden hyvinvointiin.

6.2 Palautteenantokanavat

Palautteen jättäminen palautejärjestelmään

Asiakas voi antaa palautetta kaupungin verkkosivuilla olevan palautejärjestelmän kautta joko anonyymisti tai vahvan tunnistautumisen kautta. Mikäli palaute jätetään vahvan tunnistautumisen avulla, asiakas voi kirjautuneena seurata palautteen käsittelyä ja saada siihen halutessaan kirjallisen vastauksen.

Palautteen antaminen kansallisen asiakastyytyväisyyskyselyn avulla

Asiakas voi antaa palautetta ja vastata asiakastyytyväisyyskyselyyn äitiys- ja lastenneuvolan vastaanottokäynnin jälkeen. Palautteen voi antaa helposti skannaamalla vastaanotolla saadun QR-koodin puhelimella tai täyttämällä kyselyn tietokoneella. Asiakas voi antaa palautetta myös neuvolan puhelinpalvelun puhelukontaktin jälkeen tai live chat -asioinnin jälkeen, jolloin palautekysely toimitetaan tekstiviestinä tai chatlinkkinä.

Asiakastyytyväisyyskysely perustuu kansalliseen malliin, jossa asiakkaalta kysytään suositteleva-arvio (NPS), avoin palaute sekä arvioita hymynaama-asteikolla (1–5) kahteen sattumanvaraisesti valikoituneeseen väittämään seitsemästä kansallisesta perusväittämästä.

Palautteen jättäminen puhelimitse

Äitiys- ja lastenneuvolan asiakas voi antaa palautetta ottamalla suoraan yhteyttä oman neuvolansa osastonhoitajaan tai alueen ylihoitajaan. Osastonhoitajien yhteystiedot löytyvät kaupungin verkkosivuilta neuvoloiden toimipisteiden yhteystiedoista.

Muistutus

Asiakas voi tehdä muistutuksen, mikäli hän on tyytymätön saamaansa palveluun, hoitoon tai kohteluun. Muistutuksen voi tehdä myös omainen, läheinen tai laillinen edustaja, jos asiakas ei itse kykene. Muistutuksella ei voi hakea muutosta viranhaltijan tekemään päätökseen.

Muistutuksen tekeminen ei rajoita asiakkaan tai potilaan oikeutta tehdä kantelu valvovalle viranomaiselle. Asiakkaan muistutukseen annetaan perusteltu kirjallinen vastaus, josta selviää, miten muistutusasiaa on selvitetty ja millaisiin jatkotoimiin muistutus on johtanut. Asiakasmuistutukset käsitellään johdon ja henkilöstön kanssa säännöllisesti.

Kantelu

Asiakkaalla on oikeus tehdä kantelu, eli ilmoitus valvovalle viranomaiselle, virheellisestä menettelystä tai laiminlyönnistä. Valvova viranomainen voi kanteluun perehdyttyään antaa mm. hallinnollista ohjausta sille taholle, jonka toiminnasta kantelussa on kyse. Kanteluita käsittelevät esimerkiksi aluehallintovirasto, Valvira (Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto), eduskunnan oikeusasiamies ja valtioneuvoston oikeuskansleri. Lainsäädännössä on tarkemmin määritelty eri asioissa toimivaltainen viranomainen. Valvontaviranomainen voi arvioida, että kanteluna vireille pantu asia on tarkoituksenmukaisinta käsitellä muistutuksena. Tällöin asia siirretään asianomaiseen toimintayksikköön tai sosiaalihuollon johtavan viranhaltijan käsiteltäväksi. Kahta vuotta vanhemmasta asiasta tehtyä kantelua ei tutkita, ellei valvontaviranomainen harkitse siihen olevan erityistä syytä.

Kansallinen asiakastytyväisyyskysely

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kerää muutaman vuoden välein neuvolan asiakkailta palautetta yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa. Palaute kerätään asiakaspalautekyselyillä, jotka THL toteuttaa yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa. Kyselyyn vastataan nimettömänä ja tulokset julkaistaan THL:n verkkosivuilla. Tietoa käytetään THL:n omissa ja THL:n ohjauksen alaisissa tutkimuksissa sekä hyödynnetään myös palveluiden arvioinnissa.

6.3 Asiakkaiden vaikutusmahdollisuudet palvelujen kehittämisessä

Kehitämme jatkuvasti palveluitamme asiakaslähtöisemmiksi. Palvelujen ja toimintamallien kehittämisessä osallistamme asiakkaita ja kysymme heidän näkemyksiään. Näin on toimittu esimerkiksi kasteluhoitopolun kehittämisessä. Asiakkailta on myös kerätty kokemuksia synnytyksestä ja heidän saamastaan palvelusta.

Perhekeskus- sekä terveys- ja hyvinvointikeskus -hankkeiden yhteydessä on järjestetty asukasiltoja, jolloin palveluita käyttäviä tiedotetaan hankkeen etenemisestä ja suunnitelmasta sekä asiakkaat tulevat kuulluksi illan aikana.

Asukasiltojen tavoitteena on antaa tietoa uusien sosiaali- ja terveyspalvelujen rakentamisesta ja palveluihin liittyvistä muutoksista, kuten uusista perhe-, terveys- ja hyvinvointikeskuksista. Asukastilaisuuksissa asukkaat voivat osallistua suunnitelmiin ja niistä käytäviin keskusteluihin. Osa tilaisuuksista järjestetään verkon välityksellä, joten niihin voi osallistua etäyhteydellä. Tilaisuudet ovat kaikille avoimia eikä niihin tarvitse ilmoittautua etukäteen.

Asiakasraadit kehittävät sosiaali- ja terveyspalvelujamme asiakaslähtöisemmiksi. Saamme raatien avulla asiakkailtamme tärkeää tietoa, joka auttaa parantamaan palvelujemme toimivuutta. Raatien avulla pystymme kuulemaan asiakkaidemme näkemyksiä ja ottamaan ne huomioon palvelujen suunnittelussa. Raateihin osallistuu asiakkaiden lisäksi myös henkilökuntaamme. Raatien koko ja työskentelytavat vaihtelevat, ja ne voivat kokoontua myös sähköisesti.

Asiakkaan osallistaminen omaan hoitoonsa

Äitiys- ja lastenneuvolassa asiakas ja perhe on keskiössä. Kysymme vastaanotolla, mistä asioista asiakas haluaa keskustella ja mitä hän tulevalta vastaanottokäynniltä toivoo. Näin pyrimme vastaamaan asiakkaan tarpeeseen mahdollisimman hyvin.

Asiakastietolain 17 § määrittelee, että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön tulee kirjata asiakkaan kertomukseen asiakkaan hoidon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen, seurannan ja valvonnan turvaamiseksi tarpeelliset ja riittävät tiedot. Asiakas- tai potilastietoa kirjaavan työntekijän vastuulla on harkita, mitä on missäkin tilanteessa tarpeellista kirjata. Vastaanotolla äitiys- ja lastenneuvolan ammattilainen kirjaa käynnin merkinnän asiakas- ja potilastietojärjestelmään. Merkintä kirjataan yhdessä asiakkaan kanssa, jotta asiakkaan oma kokemus ja näkökulma tulevat huomioiduiksi. Asiakas omistaa häntä koskevan tiedon. Asiakas ei kuitenkaan voi kieltää terveydenhuollon ammattihenkilöä täyttämästä lakisääteistä velvollisuuttaan tai hoidon kannalta olennaista tietoa eli potilasasiakirjamerkintöjen tekemistä. Jos saatu tieto on potilasasiakirjoihin merkittävää tietoa, tulee merkinnät siinä tapauksessa tehdä potilaskertomukseen.

7 ARVIOINTI JA SEURANTA

Helsingin kaupungin kaupunkistrategian ja sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan palvelustrategian seuranta ja arviointia toteutetaan strategiakaussittain valittavin lapsia ja nuoria koskevin strategiamittarein, joiden pohjalta valtuustolle raportoidaan valtuustokausittain strategisten tavoitteiden täyttymisestä.

Lisäksi kaupunki- ja palvelustrategiasta johdettuja tavoitteita seurataan ja arvioidaan neuvolasuunnitelmakauden ajan osana äitiys- ja lastenneuvolan toimintaa ja sen johtamista. Neuvolasuunnitelman toteutumista seurataan kuukausitasolla erilaisten mittareiden avulla. Näitä mittareita ovat muun muassa asiakas- ja kotikäyntien määrä sekä terveystarkastusten toteutuminen. Lisäksi tavoitteiden toteutumista raportoidaan osana talouden ja toiminnan raportointia muun muassa toimintakertomuksessa. Äitiys- ja lastenneuvolan päällikkö, esi- ja lähiesihenkilöiden johtamisen tueksi kehitetään myös työntekijäkohtaista raportointimallia.

Terveydenhuoltolain 8 §:n mukaan terveydenhuollon toiminnan on oltava laadukasta, turvallista ja asianmukaisesti toteutettua. Tämä edellyttää toimivaa omavalvontaa tarkoittaen toimintamallia, jossa on sekä ohjaus-, seuranta- että valvontajärjestelmä. Neuvola-asetuksen mukaan omavalvonnassa tulee muun muassa huomioida, että toiminta on suunnitelmallista ja moniammatillisesti toteutettua, ja että ehkäisevät palvelut sekä määräaikaisten terveystarkastukset ovat järjestetty määrällisesti ja sisällöllisesti asetuksen mukaisina väestön tarpeet huomioiden. Lisäksi lasten, nuorten ja perheiden tuen tarpeiden tunnistaminen tulee olla huomioitu ja ohjeistettu sekä tarvittava tuki järjestetty viivytyksettä ja moniammatillisesti. Neuvolatoiminnassa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on laadittu omavalvontaohjelmat asetuksen toteutumisen varmistamiseksi. Toimialan strategisista tavoitteista raportoidaan sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunnalle vuosittain.

Neuvolasuunnitelma kuvaa tämänhetkistä palvelujärjestelmää ja moniammatillisen yhteistyön muotoja ja rakennetta. Toimintaa kehitetään jatkuvasti kansallisten ja alueellisten väestön terveyden ja hyvinvoinnin seurantatietojen sekä saadun asiakaspalautteen perusteella. Kehittämistyössä otetaan huomioon erityisesti hyvinvoinnin ja edistämisen kertoimeen (HYTE-kerroin) vaikuttavat neuvolatoimintaa koskevat indikaattorit.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien valtionrahoituksen perusteeksi otettu käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin eli HYTE-kerroin. Prosessi-indikaattorit kuvaavat hyvinvointialueen voimavaroja ja toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden

edistämiseksi. Niiden avulla mitataan nykytilannetta. Indikaattorit kuvaavat edellytysten luomista vaikuttavalle ja koordinoitulle hyvinvoinnin ja terveyden edistämiselle.

Laskennassa hyvinvointialuekohtaiset pistemäärät skaalataan. Skaalauksen ansiosta pistemäärät ovat vertailukelpoisia eri indikaattoreiden välillä. Lisäksi jo pienellä parannuksella hyvinvointialue voi saada hyviä pistemääriä, jos tulos on hyvä kaikkien muiden hyvinvointialueiden tilanteeseen verrattuna.

Suurin indikaattorin arvo saa sata pistettä ja pienin indikaattorin arvo saa nolla pistettä. Loput pistemäärät nollan ja sadan pisteen välillä määräytyvät sen mukaan, mihin kohtaan vaihteluväliä hyvinvointialueen indikaattorin arvo osuu. Jos jonkin indikaattorin arvo on jo tavoitetasossa, saa hyvinvointialue sen osalta maksimipisteet.

Äitiys- ja lastenneuvolan HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit ovat:

- Terveystarkastuksesta poisjäänet 4-vuotiaat
- MPR-rokotuskattavuus
- Elintapaneuvonta tyyppi 2 diabetesriskissä oleville
- Alkoholikäytön mini-interventio

LÄHTEET

- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) - [Linkki](#)
- Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta (377/2022) - [Linkki](#)
- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) - [Linkki](#)
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä (702/2023) - [Linkki](#)
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) - [Linkki](#)
- Lastensuojelulaki (417/2007) - [Linkki](#)
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) - [Linkki](#)
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) - [Linkki](#)

- Terveydenhuoltolaki (1326/2010) - [Linkki](#)
- Terveydensuojelulaki (763/1994) - [Linkki](#)
- Vammaispalvelulaki (675/2023) - [Linkki](#)
- Valtioneuvoston asetus lapsen syntymää koskevasta ilmoituksesta ja henkilöllisyyden toteamiseksi hyväksyttävistä asiakirjoista vanhemmuusasioissa (804/2022) - [Linkki](#)
- Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011, *neuvola-asetus*) - [Linkki](#)
- Valtioneuvoston asetus seulonnoista (339/2011) - [Linkki](#)
- Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991
- Helsingin kaupunkistrategia 2025–2029 – Helsinki, josta voimme olla ylpeä - [Linkki](#)

Helsinki

Helsingin kaupunki
Sosiaali-, terveys- ja
pelastustoimiala

www.hel.fi